

Isa

Chapter 44

Swahili Interlinear

Reference: Swahili Biblica Neno

1 יַעֲקֹב שִׁמְעֵ וְעַתָּה עֲבָדֵי וְיִשְׂרָאֵל בְּתַרְתִּי בּוֹ:
Yakobo sikia Na-sasa mtumishi-wangu na-Israeli niliyemchagua yeye
[H3290](#) [H8085](#) [H6258](#) [H5650](#) [H3478](#) [H0977](#)

“Lakini sasa sikiliza, ee Yakobo, mtumishi wangu, Israeli, niliyemchagua.

2 כֹּה־ אָמַר יְהוָה עֲשֵׂה וְיִצְרָה מִבֶּטֶן יַעֲזֹרָה אֶל-
Hivi amesema Yahwe aliyekufanya na-aliyekuumba kutoka-tumboni atakusaidia Usi
[H3541](#) [H0559](#) [H3068](#) [H3335](#) [H0990](#) [H5826](#) [H0408](#)

תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב וְיֶשְׁרׁוּן בְּתַרְתִּי בּוֹ:
ogope mtumishi-wangu Yakobo na-Yeshuruni niliyemchagua yeye
[H3372](#) [H5650](#) [H3290](#) [H3484](#) [H0977](#)

Hili ndilo asemalo Bwana, yeye aliyekuhuluku, aliyekuumba tumboni, yeye atakayekusaidia: Usiogope, ee Yakobo, mtumishi wangu, Yeshuruni, niliyekuchagua.

3 כִּי אֶצְקֶ- מַיִם עַל- צִמָּא וְנִוְלִים עַל- יַבְשָׁה אֶצְקֶ
Kwa-kuwa nitamwaga maji juu-ya mwenye-kiu na-vijito juu-ya nchi-kavu nitamwaga
[H3332](#) [H3332](#) [H4325](#) [H5140](#) [H6771](#) [H3004](#) [H3332](#)

רוּחִי עַל- זְרַעֲךָ וּבְרַכְתִּי עַל- צִאֲצָאִיךָ:
Roho-yangu juu-ya uzao-wako na-baraka-yangu juu-ya wazao-wako
[H7307](#) [H2233](#) [H1293](#) [H6631](#)

Kwa maana nitamimina maji juu ya nchi yenye kiu, na vijito vya maji juu ya ardhi iliyokauka; nitamimina Roho wangu juu ya watoto wako, nayo baraka yangu juu ya wazao wako.

4 וְצִמְחוּ כָּבִין חֲצִיר כְּעֶרְבִים עַל- יַבְלִי- מַיִם:
Na-watachipuka katikati-ya majani kama-mierebi kando-ya vijito-vya maji
[H6779](#) [H0996](#) [H6155](#) [H2988](#) [H4325](#)

Nao watachipua kama manyasi katika shamba la majani, kama mierezi kando ya vijito vya maji yatiririkayo.

5 זֶה יֹאמַר לַיהוָה אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם- יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב
Huyu atasema kwa-Yahwe mimi na-huyu ataaita kwa-jina-la Yakobo na-huyu ataandika
[H2088](#) [H0559](#) [H3068](#) [H0589](#) [H2088](#) [H7121](#) [H8034](#) [H3290](#) [H2088](#) [H3789](#)

יְדוֹ לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה:
mkono-wake kwa-Yahwe na-kwa-jina la-Israeli atajiita
[H3027](#) [H3068](#) [H8034](#) [H3478](#) [H3655](#)

Mmoja atasema, ‘Mimi ni wa Bwana’; mwingine atajiita kwa jina la Yakobo; vilevile mwingine ataandika juu ya mkono wake, ‘Wa Bwana,’ na kujiita kwa jina la Israeli.

6 כֹּה־ אָמַר יְהוָה מִלְּפִי- יִשְׂרָאֵל וְנֹאֲלוּ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי
Hivi amesema Yahwe Mfalme-wa Israeli na-Mkombozi-wake Yahwe wa-majeshi Mimi
[H3541](#) [H0559](#) [H3068](#) [H4428](#) [H3478](#) [H3068](#) [H0589](#)

רִאשׁוֹן נֶאֱמַר אַחֲרָיו וּמִבְלִעָדֵי אֵין אֱלֹהִים:
wa-kwanza na-mimi wa-mwisho na-ila-mimi hakuna Mungu
[H7223](#) [H0589](#) [H0314](#) [H1107](#) [H0369](#) [H0430](#)

“Hili ndilo asemalo Bwana, Mfalme wa Israeli na Mkombozi, Bwana Mwenye Nguvu Zote: Mimi ni wa kwanza na Mimi ni wa mwisho; zaidi yangu hakuna Mungu.

עם	מְשׁוּמִי	לִי	וַיִּעֲרָכֶנָּה	וַיִּנְדָּה	יִקְרָא	כָּמוֹנִי	וּמִי	7
weka-watu	tangu-nili	kwangu	na-aipange	na-atangaze	ataita	kama-mimi	Na-nani	
				H5046	H7121	H3644	H4310	

לָמוּ:	וַיָּרִדוּ	תְּבֹאֲנָה	וַיֵּאָשֶׁר	וַאֲתִיּוֹת	עוֹלָם
kwao	watangaze	kuja	na-yatakayo	na-ishara	wa-kale
	H5046	H0935		H0857	H5769

Ni nani basi aliye kama mimi? Yeye na atangaze. Yeye atangaze na kuweka mbele yangu ni kitu gani kilichotokea tangu nilipoumba watu wangu wa kale, tena ni nini kitakachotokea: naam, yeye na atoe unabii ni nini kitakachokuja.

וַאֲתֵם	וַהֲנִדְתִּי	הַשְּׂמֹעֲתֶיךָ	מָאֵז	הֲלֵא	תְּרִהוּ	וְאַל-	תִּפְחָדוּ	אֶל-	8
na-ninyi	na-nikatangaza	nilikujulisha	tangu-zamani	je-si	hofu	na-msi	ogope	Msi	
	H5046	H8085		H3808	H7297	H0408	H6342	H0408	

יִדְעֵתִי:	בַּל-	צֹר	וְאֵין	מִבְּלֵעֲדֵי	אֱלֹהִים	הֵישׁ	עֲדֵי
ninayemjua	si	Mwamba	na-hakuna	ila-mimi	mungu	Je-yupo	mashahidi-wangu
H3045	H1077	H6697	H0369	H1107	H0433	H3426	H5707

Msitetemeke, msiogope. Je, sikutangaza hili, na kutoa unabii tangu zamani? Ninyi ni mashahidi wangu. Je, yuko Mungu zaidi yangu mimi? Hasha, hakuna Mwamba mwingine; mimi simjui mwingine."

יֹעִילוּ	בַּל-	וְחִמּוּדֵיהֶם	וְהוּ	כֻּלָּם	פָּסַל	וַיִּצְרִי-	9
faidia	havita	na-vitu-vyao-vya-thamani	ubatili	wote	sanamu	Watengenezaji-wa	
H3276	H1077		H8414	H3605	H6459	H3335	

וַיִּבְשׂוּ:	לְמַעַן	יִדְעוּ	וּבַל-	וַיֵּרְאוּ	בַּל-	הֵמָּה	וַעֲדֵיהֶם
waaibishwe	ili	jui	na-hawa	oni	hawa	wao	na-mashahidi-wao
H0954	H4616	H3045	H1077	H7200	H1077	H1992	H5707

Wote wachongao sanamu ni ubatili, navyo vitu wanavyovithamini havifai kitu. Wale ambao wanazitetea ni vipofu, ni wajinga, nao waaibika.

הוֹעִיל:	לְבַלְתִּי	וְנִסְבּוּ	וּפָסַל	אֶל	וַיִּצַר	מִי-	10
faidia	ambayo-hai	amesubu	na-sanamu	mungu	amefanya	Nani	
H3276	H1115		H6459	H0410	H3335	H4310	

Ni nani atengenezaye mungu na kusubu sanamu, ambayo haiwezi kumfaidia kitu chochote?

וַתִּקְבְּצוּ	מֵאֲדָם	הֵמָּה	וַחֲרָשִׁים	וַיִּבְשׂוּ	תִּבְרִיו	כָּל-	תֵּן	11
wakusanyike	ni-binadamu	wao	na-mafundi	wataaibishwa	washirika-wake	kila	Tazama	
H6908	H0120	H1992	H2796	H0954	H2270	H3605	H2005	

יָחַד:	וַיִּבְשׂוּ	וַיִּפְחָדוּ	וַיַּעֲמָדוּ	כֻּלָּם
pamoja	wataaibishwa	wataogopa	wasimame	wote
	H0954	H6342	H5975	H3605

Yeye pamoja na wenziwe wa aina yake wataaibishwa, mafundi wao si kitu ila ni wanadamu tu. Wote wakusanyike pamoja na kuwa na msimamo wao, watashushwa chini kwa hofu na kwa fedheha.

וַיִּצְרֶהוּ	וּבְמִקְבֹּת	כַּפְתָּם	וּפְעָל	מֵעֶזֶר	בְּרִזָּל	חֲרָשׁ	12
anaitengeneza	na-kwa-nyundo	katika-makaa	na-anafanya-kazi	shoka	chuma	Fundi-wa	
H3335	H4717	H6352	H6466	H4621	H1270	H2796	

שָׂתָה	לֹא-	כָּח	וְאֵין	רָעֵב	גַּם-	כָּחוּ	בְּרִזְע	וַיִּפְעֲלֵהוּ
nywa	haku	nguvu	na-hakuna	anaona-njaa	naam	wa-nguvu-yake	kwa-mkono	na-anaitumia
H8354	H3808		H0369	H7456	H1571		H2220	H6466

וַיִּיעֲרָ:	מַיִם
na-akachoka	maji
H3286	H4325

Muhunzi huchukua kifaa na kukifanyia kazi kwenye makaa ya moto, hutengeneza sanamu kwa nyundo, huifanyiza kwa nguvu za mkono wake. Huona njaa na kupoteza nguvu zake, asipokunywa maji huzimia.

בְּמִקְצָעוֹת kwa-patasi H4741	יַעֲשֶׂהוּ anaifanya	בְּשֵׁרֶר kwa-kalamu H8279	יִתְאַרְהוּ anaichora	קָו kamba	נִטָּה amenyoosha H5186	עֵצִים mbao H6086	חֲרֻשׁ Fundu-wa H2796	13
אָדָם wa-binadamu H0120	כִּתְפֹאֶרֶת kama-uzuri H8597	אִישׁ wa-mtu H0376	כִּתְבֵּנִית kama-mfano H8403	וַיַּעֲשֶׂהוּ na-anaitengeneza	יִתְאַרְהוּ anaichora	וּבִמְזוּחָנָהּ na-kwa-bikari H4230	בֵּית: nyumbani	לְשֵׁבֶת kukaa H3427

Seremala hupima kwa kutumia kamba na huichora mstari kwa kalamu; huchonga kwa patasi na kutia alama kwa bikari. Huifanyiza katika umbo la binadamu, la mwanadamu katika utukufu wake wote, ili iweze kukaa katika sehemu yake ya ibada ya miungu.

לוֹ kwake H0553	וַיֹּאמְרוּ na-akauimarisha H0553	וְאֵלֹן na-mwaloni H0437	תְּרִיבָהּ mterebinti H8645	וַיִּקַּח na-akachukua H3947	אֲרָזִים mierezi H0730	לוֹ kwake	לְכֹרֶת- Kukata H3772	14
	יִגְדֵל: inaukuzi H1431	וּגְשָׁם na-mvua H1653	אֲרָן msunobari H0766	נִטָּע anapanda H5193	יַעַר msituni	בְּעֵצֵי- miongoni-mwa-miti-ya H6086		

Hukata miti ya mierezi, huchukua mtiriza au mwaloni. Huuacha ukue miongoni mwa miti ya msituni, au hupanda msunobari, nayo mvua huufanya ukue.

אָף- naam H0637	וַיִּהְיֶה na-akaota-moto H2552	מִהֶם kutoka-kwake H1992	וַיִּקַּח na-akachukua H3947	לְכֹרֶת kuchoma	לְאָדָם kwa-mtu H0120	וַיִּתְּנָהּ Na-itakuwa H1961	15	
פְּסָל sanamu H6459	עֲשֶׂהוּ anaitengeneza	וַיִּשְׁתָּבֵד na-anaabudu H7812	אֵל mungu H0410	וַיַּעַל- anafanya H6466	אָף- naam H0637	לְחֵם mkate H3899	וַאֲפָה na-anaoka H0644	וַיִּשָּׂק anawasha H5400
					לְמוֹ: kwake	וַיִּסְגְּרֵהּ na-anaipigia-magoti H5456		

Ni kuni ya binadamu: yeye huchukua baadhi yake na kuota moto, huwasha moto na kuoka mkate. Lakini pia huutumia kumtengeneza mungu na akamwabudu, huitengeneza sanamu na kuisujudia.

צְלִי mchuzi H6748	יִצְלָהּ anaoka H6740	יֹאכֵל anakula H0398	בְּשֵׂר nyama H1320	חֲצִי nusu-yake H2677	עַל- juu-ya	אֵשׁ moto H0784	בְּמוֹ- katika H1119	שָׂרַף ameteketeza H8313	חֲצִי Nusu-yake H2677	16
	אָוֵד: mwali	רָאִיתִי nimeona H7200	חֲמוֹתִי nimeota-moto H2552	הָאָה Aha H1889	וַיֹּאמֶר na-anasema H0559	יָחֵם anaota-moto H2552	אָף- naam H0637	וַיִּשְׂבַּע na-kushiba H7646		

Sehemu ya kuni huziweka motoni, akapikia chakula chake, hubanika nyama na kula hadi ashibe. Huota moto na kusema, "Aha! Ninahisi joto, ninaona moto."

	[יִסְגוּד־]	לְפָסְלוֹ	עָשָׂה	לְאֵל	וְשִׁאָרֵיתוֹ	
	anaipigia-magoti	kuwa-sanamu-yake	amefanya	kuwa-mungu	Na-mabaki-yake	
	H5456	H6459		H0410	H7611	
כִּי	תִצִּילֵנִי	וַיֹּאמֶר	אֵלָיו	וַיִּתְפַּלֵּל	וַיִּשְׁתַּחֲוֶה	לֹ
kwa-kuwa	Niokoe	na-anasema	kwake	na-anaomba	na-anaabudu	kwake
	H5337	H0559	H0413	H6419	H7812	H5456
						(יִסְגוּד־)
						anaipigia-magoti
						H5456
						אֵלִי
						אָתָּה:
						wewe
						mungu-wangu
						H0410

Mabaki yake hutengeneza mungu, sanamu yake; yeye huisujudia na kuiabudu. Huiomba na kusema, “Niokoe; wewe ni mungu wangu.”

	מִהֶשְׁכִּיל	עֵינֵיהֶם	מִרְאוֹת	טָח	כִּי	יָבִינוּ	וְלֹא	יָדַעַן	לֹא
	kuelewa	macho-yao	kuona	yamefunikwa	kwa-kuwa	elewa	na-hawa	jui	Hawa
			H7200			H0995	H3808	H3045	H3808
									לְבַתָּם:
									mioyo-yao

Hawajui chochote, hawaelewi chochote, macho yao yamefungwa hata hawawezi kuona, akili zao zimefungwa hata hawawezi kufahamu.

	לְאֹמֵר	תְּבוּנָה	וְלֹא־	רְעֵת	וְלֹא	לְבוֹ	אֶל-	יָשִׁיב	וְלֹא־
	kusema	ufahamu	na-hakuna	maarifa	na-hakuna	moyo-wake	katika	rudisha	Na-ha
	H0559	H8394	H3808	H1847	H3808		H0413	H7725	H3808
אֶצְלָה	לְחֶם	גִּתְלוֹ	עַל-	אֶפְתִּי	וְאֶפֶס	מֹטוֹ	בְּמוֹ-	שָׂרְפָתִי	תִּצִּי
ninaoka	mkate	makaa-yake	juu-ya	nimeoka	na-pia	moto	katika	nimeteketeza	Nusu-yake
H6740	H3899	H1513		H0644	H0637	H0784	H1119	H8313	H2677
	עֵץ	לְכוּל		אֶעֱשֶׂה	לְתוֹעֵבָה	וַיִּתְרוֹ		וְאֹכַל	בָּשָׂר
	mti	kwa-kipande-cha		nitafanya	kuwa-chukizo	na-mabaki-yake		na-kula	nyama
	H6086	H0944			H8441			H0398	H1320
									אֶסְגוּד־
									nitapigia-magoti
									H5456

Hakuna anayefikiri, hakuna mwenye maarifa wala ufahamu wa kusema, “Sehemu yake nilitumia kwa kuni; hata pia nilioka mkate juu ya makaa yake, nikabanika nyama na kuila. Je, nifanye machukizo kwa kile kilichobaki? Je, nisujudie gogo la mti?”

	נַפְשׁוֹ	אֶת-	יָצִיל	וְלֹא־	הִטְהֵו	הוֹתֵל	לֵב	אֶפֶר	רַעְהָ
	nafsi-yake	kwa	okoa	na-hata	umempoteza	umedanganywa	moyo	majivu	Anakula
	H5315	H0853	H5337	H3808	H5186			H0665	
				ס	בִּימֵנִי:	שָׁקֵר	הַלּוֹא	יֹאמֵר	וְלֹא
				S	mkononi-mwangu-wa-kulia	uongo	Je-si	sema	na-hata
					H3225	H8267	H3808	H0559	H3808

Hujilisha kwa majivu, moyo uliodanganyika humpotosha; hawezi kujiokoa mwenyewe, au kusema, “Je, kitu hiki kilichoko katika mkono wangu wa kuume si ni uongo?”

זָכַרְתִּי אֵלַי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל כִּי עָבַדְתִּי אֹתָהּ יִצְרָתִיךָ 21
 Kumbuka haya Yakobo na-Israeli kwa-kuwa mtumishi-wangu wewe nimekufanya
[H2142](#) [H0428](#) [H3290](#) [H3478](#) [H5650](#) [H3335](#)

עָבַדְתִּי לִי אֹתָהּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא תִשָּׂאֵנִי: 21
 mtumishi kwangu wewe Israeli huta sahaulwi
[H5650](#) [H3478](#) [H3808](#) [H5382](#)

“Ee Yakobo, kumbuka mambo haya, ee Israeli, kwa kuwa wewe ni mtumishi wangu. Nimekuumba wewe, wewe ni mtumishi wangu. Ee Israeli, sitakusahau.

מִחִיתִי כָעַבְדְּךָ וְכַמְּסָאֲוֵתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי 22
 Nimefuta kama-wingu makosa-yako na-kama-mawingu dhambi-zako rudi kwangu
[H5645](#) [H6588](#) [H6051](#) [H7225](#) [H0413](#)

נִמְעַקְּבִי נִמְעַקְּבוּבִי: 22
 nimekukomboha kwa-kuwa

Nimeyafuta makosa yako kama wingu, dhambi zako kama ukungu wa asubuhi. Nirudie mimi, kwa kuwa nimekukomboha wewe.”

רָנִו שָׁמַיִם כִּי-עָשָׂה יְהוָה וְהִיבֵאנוּ הָרִיעוּ תַחְתֵּינֹת אֶרֶץ 23
 Imbeni mbingu kwa-kuwa amefanya Yahwe pigeni-kelele sehemu-za-chini za-nchi
[H8064](#) [H3068](#) [H7321](#) [H8482](#) [H0776](#)

פָּזַעְנוּ הָרִים רָנָה יַעַר וְכָל-עֵץ בּוֹ כִי-נֶאֱמַר יְהוָה 23
 pazeni milima wimbo msitu na-kila mti ndani-yake kwa-kuwa amekomboa Yahwe
[H6476](#) [H2022](#) [H7440](#) [H3605](#) [H6086](#) [H3068](#)

יַעֲקֹב וּבִישְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר: פ 23
 Yakobo na-katika-Israeli atajitukuza P
[H3290](#) [H3478](#)

Enyi mbingu, imbeni kwa furaha, kwa maana Bwana amefanya jambo hili. Ee vilindi vya dunia, piga kelele. Enyi milima, pazeni sauti kwa nyimbo, enyi misitu na miti yenu yote, kwa maana Bwana amekomboa Yakobo, ameuonyesha utukufu wake katika Israeli.

כֹּה-אָמַר יְהוָה נִאֲלַף וְיִצְרָף מִבְּטֵן אֲנֹכִי יְהוָה 24
 Hivi amesema Yahwe Mkombozi-wako kutoka-tumboni Mimi Yahwe
[H3541](#) [H0559](#) [H3068](#) [H3335](#) [H0990](#) [H0595](#) [H3068](#)

עָשָׂה כָּל-נִשְׂאָה שָׁמַיִם לְבָרִי רָקַע הָאָרֶץ מִי 24
 ninayefanya kila-kitu anayenyoocha mbingu peke-yangu anayetandaza nchi nani
[H3605](#) [H8064](#) [H5186](#) [H0905](#) [H7554](#) [H0776](#) [H4325](#)

(מֵאֲתֵי): אֲתִי 24
 kutoka-kwangu pamoja-nami
[H0854](#) [H0854](#)

“Hili ndilo asemalo Bwana, Mkombozi wako, aliyekuumba tumboni: “Mimi ni Bwana, niliyeumba vitu vyote, niliyezitanda mbingu peke yangu, niliyeitandaza nchi mwenyewe,

מִפְּרִי אִתּוֹת בְּדִים וְקִסְמִים יְהוָה לְבָרִי מִשִּׁיב 25
 Anayebatilisha ishara za-waongo na-wabashiri anawafanya-wapumbavu anayerudisha
[H0226](#) [H0907](#) [H7080](#) [H7725](#)

חֲכָמִים אַחֲרָי וְדַעְתָּם יִשְׁכַּל: 25
 wenye-hekima nyuma na-maarifa-yao anayafanya-upuuzi
[H2450](#) [H0268](#) [H1847](#) [H5528](#)

“mimi huzipinga ishara za manabii wa uongo, na kuwatia upumbavu waaguzi, niyapinduaye maarifa ya wenye hekima, na kuyafanya kuwa upuzi,

יְשָׁלִים	מְלֹאכֵיו	וְעֵצָת	עֲבָדָיו	דְּבַר	מְקִים	
anakamilisha	la-wajumbe-wake	na-shauri	la-mtumishi-wake	neneno	Anayethibitisha	
	H4397	H6098	H5650	H1697		
וְחִרְבוֹתֶיהָ	תְּבַנֶּנָּה	יְהוּדָה	וּלְעָרֶיהָ	תּוֹשָׁב	לְיִרֻשָׁלַיִם	הָאָמַר
na-magofu-yake	Itajengwa	ya-Yuda	na-kwa-miji	Utakaliwa	kwa-Yerusalemu	anayesema
H2723	H1129	H3063		H3427	H3389	H0559

אָקוּמִים:
nitayasimamisha

niyathibitishaye maneno ya watumishi wake, na kutimiza utabiri wa wajumbe wake, “niambiaye Yerusalemu, ‘Itakaliwa na watu,’ niambiaye miji ya Yuda kuwa, ‘Itajengwa,’ na kuhusu magofu yake, ‘Mimi nitayatengeneza,’

אֹבֵי־שׁ:	וְנִהְרֵתִיךָ	קָרָבִי	לְצוּלָה	הָאָמַר	27
nitaikausha	na-mito-yako	Kauka	kwa-vilindi	Anayesema	
H3001	H5104		H6683	H0559	

niambiaye kilindi cha maji, ‘Kauka, nami nitakausha vijito vyako,’

יְשָׁלִים	חֲפֵצִי	וְכָל-	רְעִי	לְכוֹרֶשׁ	הָאָמַר	28
atakamilisha	kupendeza-kwangu	na-kila	Mchungaji-wangu	kwa-Koreshi	Anayesema	
	H2656	H3605	H7473	H3566	H0559	
ס	תְּנִסְדָּ:	וְהֵיכָל	תְּבַנֶּנָּה	לְיִרֻשָׁלַיִם	וְלֵאמֹר	
S	litathibitishwa	na-hekalu	Itajengwa	kwa-Yerusalemu	na-kusema	
	H3245	H1964	H1129	H3389	H0559	

nisemaye kuhusu Koreshi, ‘Yeye ni mchungaji wangu, naye atatimiza yote yanipendezayo; atauambia Yerusalemu, “Ukajengwe tena,” na kuhusu Hekalu, “Misingi yake na iwekwe.”’